

Exploring the role of dissidents in the Iran-Iraq war with a focus on Quranic teachings

Mohammad Bidgoli¹ | Asghar Rajabi Deh Barzui² | Abdullah Iraqi³

Abstract

The war between the Islamic Republic of Iran and the Ba'athist regime of Iraq is one of the biggest and longest wars of the twentieth century. With the onset of Iraq's invasion in 1980, the political climate of the country changed along with the social climate. The most important group that had a mysterious performance during Sacred Defense was the Mojahedin-e Khalq Organization (dissidents). This organization not only did not maintain its position until the end of the war; But it transferred its forces to the enemy front of Ba'athist Iraq and openly aligned with its Iranian compatriots. In this research, an attempt has been made to answer this question: What is the role of dissidents in the Iran-Iraq war with a focus on Quranic teachings? The present research is developmental-applied and according to necessity, documentary and qualitative content analysis methods have been employed. The findings of this research indicate that the role of dissidents in the Iran-Iraq war with a focus on Quranic teachings are deceptive and contradictory stances, toxic propaganda and rumor-mongering, sabotage and blind terrorism, espionage and wiretapping Iranian forces' phone calls in favor of Ba'athist regime of Iraq and conducting armed operations

Keywords: Quranic teachings, Iran-Iraq war, rumor-mongering, deceptive stances, dissidents

-
1. Corresponding Author: Department of Law, Varamin-Pishva Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran .Mohammad.bidgoli@yahoo.com
 2. Assistant Professor, Department of Islamic Studies, Tehran North Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
 3. Assistant Professor, Department of Political Science, National Defense University, Tehran, Iran.

واکاوی نقش منافقین در جنگ ایران و عراق با تأکید بر آموزه‌های قرآن

محمد بیدگلی^۱ | اصغر رجبی ده برزویی^۲ | عبدالله عراقی^۳

۸

سال پنجم
بهار و تابستان ۱۴۰۲

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۲/۰۴/۱۹

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۲/۰۷/۰۹

صص: ۱۶۴-۱۴۳

شاپا چاپی: ۶۳۳۸-۲۵۳۸
الکترونیکی: ۱۶۵۵-۲۷۱۷

DOR: 20.1001.1.25386328.1402.5.8.7.9

چکیده

جنگ تحمیلی رژیم بعث عراق علیه جمهوری اسلامی ایران، یکی از بزرگ‌ترین و طولانی‌ترین جنگ‌های قرن بیستم به شمار می‌آید. با آغاز تجاوز عراق در سال ۱۳۵۹ فضای سیاسی کشور همچون فضای جامعه، دستخوش تغییر و تحول شد. مهم‌ترین گروهی که عملکرد مرموزی در دوران دفاع مقدس داشت، سازمان مجاهدین خلق (منافقین) بود. این سازمان نه تنها تا پایان جنگ در موضع خود باقی نماند؛ بلکه نیروهای خود را به جبهه دشمن بعث عراق منتقل کرده و علناً در مقابل هم‌وطنان ایرانی خود صف‌آرایی کرد. در پژوهش حاضر تلاش شده به این سؤال پاسخ داده شود که نقش منافقین در جنگ ایران و عراق با تأکید بر آموزه‌های قرآن چیست؟ پژوهش حاضر توسعه‌ای-کاربردی بوده که در آن برحسب ضرورت از روش‌های اسنادی و تحلیل محتوای کیفی استفاده شده است. بنا بر یافته‌های این پژوهش نقش منافقین در جنگ ایران و عراق با تأکید بر آموزه‌های قرآن عبارت‌اند از: مواضع فریبکارانه و متناقض، انجام تبلیغات مسموم و شایعه‌سازی، خرابکاری و ترورهای کور، جاسوسی و شنود مکالمات تلفنی نیروهای ایرانی به نفع رژیم بعث عراق و اقدام به عملیات مسلحانه.

کلید واژه‌ها: آموزه‌های قرآن، جنگ ایران و عراق، شایعه‌سازی، مواضع فریبکارانه، منافقین

۱. نویسنده مسئول: استادیار گروه حقوق، واحد ورامین - پیشوا، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

mohammad.bidgoli@yahoo.com

۲. استادیار گروه معارف، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۳. استادیار گروه علوم سیاسی، دانشگاه دفاع ملی، تهران، ایران.

مقدمه و بیان مسئله

پیش از پیروزی انقلاب اسلامی، سازمان مجاهدین خلق ایران یکی از کانون‌های مبارزه علیه رژیم پهلوی بود (جعفریان، ۱۳۸۱: ۳۷۶). در تاریخ معاصر ایران یکی از سازمان‌ها که در دهه ۱۳۴۰ بر اثر التقاط بین مارکسیسم و اسلام شکل گرفت، سازمان مجاهدین خلق (منافقین) بود. این سازمان محتوا را از مارکسیسم و قالب را از اسلام اخذ نمود؛ به این صورت که این گروه به علت عدم اطلاع از اسلام در مطالعات خود به این نتیجه رسید که مارکسیسم به دلیل شعارهای مساوات‌طلبانه و توزیع ثروت به انقلاب نزدیک‌تر است. لذا مارکسیسم را در ابعاد اقتصادی، نوع نظام سیاسی و علم انقلاب پذیرفت و جنگ‌های چریکی مارکسیستی را الگوی خویش قرار داد. عملکرد سازمان مجاهدین را بعد از انقلاب اسلامی ایران می‌توان به سه دوره تقسیم‌بندی کرد. در دوره اول سازمان تلاش کرد جایگاه خود را تثبیت کند و خود را به‌عنوان آلترناتیو رهبران سیاسی در حاکمیت جمهوری اسلامی مطرح کند. از جمله جذب نیروهای جدید، گسترش سازمانی، تقویت امکانات تبلیغاتی خود را در دستور کار قرار داد و تلاش کرد تا شبکه‌ای از نیروهای هوادار را در مدارس، دبیرستان‌ها، مدارس عالی و دانشگاه‌ها و همچنین کارخانه‌ها، مراکز کارگری و کارگاه‌ها ایجاد کند. در دوره دوم تلاش کرد تا با ائتلاف با بنی‌صدر و تقویت تضادهای درون حاکمیت به اهداف خود برسد و بدین‌وسیله رقیب اصلی خود، یعنی حزب جمهوری اسلامی را از میدان خارج و نیروهای هوادار خود را در حمایت از ابوالحسن بنی‌صدر بسیج کند؛ و درنهایت در دوره سوم با وارد شدن به فاز مسلحانه، حیات سیاسی خود را وارد مرحله جدیدی کرد. به‌طور کلی تابستان ۱۳۶۰، اوج حملات تروریستی سازمان بود. علاوه بر مقامات رسمی و پاسداران و مقامات حزب جمهوری اسلامی و روحانیون، افراد عادی طرفدار انقلاب نیز هدف حملات قرار می‌گرفتند. عناصر این گروهک تروریستی با حضور در خاک عراق و به‌عنوان یکی از ارکان ارتش این کشور، فعالیت‌های تخریبی متعددی علیه نظام جمهوری اسلامی ایران به انجام رساندند. عمده این اقدامات از جاسوسی در خط مقدم جبهه‌ها و تخلیه تلفنی گرفته تا ایجاد رعب و وحشت در داخل کشور با انجام عملیات تروریستی و حضور نظامی و رویارویی مستقیم با رزمندگان ایرانی توأم بود. این گروهک تروریستی در قالب ارائه خدمات خود به رژیم بعث عراق، حتی آمار بمباران‌های شهرهای ایران و میزان تلفات و تخریب‌های انجام‌شده را منعکس می‌کرد و با ایجاد

فضای روانی و شایعه‌پردازی سعی در تضعیف و تخریب پشت جبهه نیروهای ایرانی داشت. از دیگر نتایج همکاری منافقین با رژیم عراق، اجازه عملیات نفوذی و آوردن اسیر و نگهداری و بازجویی آنان بود. هدف اصلی منافقین از این اقدام، تخلیه اطلاعاتی اسرا در خصوص یگان‌های نظامی ایران بود. منافقین با شکنجه اسرا، آزار خانواده رزمندگان، تلاش مضاعف برای خالی ماندن جبهه‌ها، عملیات علیه جمهوری اسلامی، مأموریت‌های سفارشی از جانب صدام همچون بمب‌گذاری نماز جمعه و ده‌ها خیانت دیگر در کنار ترورهای کور در داخل کشور به دنبال جلب اعتماد صدام بودند. منافقین با استفاده از نیروهای نفوذی خود در بدنه نظام و حتی جبهه‌های جنگ، باعث لورفتن چندین عملیات رزمندگان اسلام شدند. در طول بیش از چهار دهه گذشته، سابقه خیانت، وابستگی سران و جنایت و فساد و خونریزی، این سازمان را به فرجام تاریخی خود رسانده؛ به‌طوری که هم‌اکنون در بدترین شرایط تاریخی بسر می‌برد که میراثی جز نکبت و رسوایی و خیانت را در تاریخ معاصر ایران به ارمغان نیاورده است.

موضوع نقش منافقین در جنگ ایران و عراق یکی از نقاط مورد بحث و اساسی در تاریخ و تحولات کشور جمهوری اسلامی ایران بوده است. وضعیت سازمان منافقین تا پیروزی انقلاب اسلامی و آغاز شورش مسلحانه گسترده که از دهه ۶۰ آغاز شد و سرنوشت و فرجام سیاسی آن‌ها در کشورهای غربی و عراق یکی از دلایل مهم انتخاب این پژوهش بوده است. به خاطر تأثیرات شومی که منافقین در بدنه جامعه اسلامی در هر برهه‌ای که حاکمیت دینی برقرار شده، داشته‌اند و شباهت‌های ملموسی که در عملکردها و شعارهای اهل نفاق در همه زمان‌ها وجود داشته است (بزرگ‌زاده، ۱۳۸۷: ۵۸)، این پژوهش سعی کرده تا به نقش آن‌ها در جنگ ایران و عراق با تأکید بر آموزه‌های قرآن کریم بپردازد.

در پژوهش حاضر تلاش شده به این سؤال پاسخ داده شود که نقش منافقین در جنگ ایران و عراق با تأکید بر آموزه‌های قرآن چیست؟ پژوهش حاضر توسعه‌ای-کاربردی بوده و برحسب ضرورت از روش‌های اسنادی و تحلیل محتوای کیفی استفاده شده است.

مبانی نظری

نفاق

نفاق اسمی اسلامی است که عرب معنی مخصوص آن را که پنهان کردن کفر و اظهار ایمان بوده است نمی‌دانست، هرچند که اصل این لغت معروف بود (ابن منظور، ۱۴۱۴: ۳۵۹). نفاق در اصطلاح قرآن کریم عبارت است از مخالفت درون با برون و ظاهر با باطن آدمی است که با نیت فساد و معصیت یا فتنه و آشوب شکل می‌گیرد، زیرا که منافق با زبان چیزی را می‌گوید ولی نیت واقعی خود را مخفی می‌دارد تا به دیگران زیان و آسیب برساند (حسینی، ۱۳۷۶: ۲۴)؛ به عبارت دیگر منافق کسی است که ظاهر و باطن او یکی نباشد و دورو باشد.

سازمان مجاهدین خلق (منافقین)

سازمان مجاهدین خلق یا منافقین در سال ۱۳۴۴ توسط تعدادی از جدانشدگان از نهضت آزادی با هدف مبارزه با رژیم پهلوی تأسیس شد. در سال ۱۳۵۰ بنیان‌گذاران و اکثریت کادر سازمان توسط ساواک دستگیر و اعدام شدند. در سال ۱۳۵۴ سازمان با تغییر ایدئولوژیک، مارکسیسم را پذیرفت. این گروه در سال‌های بعد به عنوان یکی از گروه‌های سیاسی مهم و مؤثر در مبارزه با رژیم پهلوی مطرح گشت (فوزی، ۱۳۸۶: ۸۹). منافقین در آثار خود مدعی شده‌اند که از رهبری جهانی شوروی استقبال نداشته و سیاست شوروی بعد استالین را مردود شناخته‌اند؛ به اعتقاد آنان اصل سازمان، مستقل از قطب‌های جهانی کمونیسم عمل کرده است (امینی و ابوالحسن شیرازی، ۱۳۹۵: ۲۶۵). پس از پیروزی انقلاب، سازمان تلاش‌هایی برای نفوذ در ارکان نظام با هدف تصاحب قدرت آغاز کرد.

جنگ تحمیلی

جنگ، مبارزه مسلحانه و آخرین روش گریزناپذیر برای حفظ حیات ملی است (آراسته، ۱۳۸۹: ۱۳). در روز ۳۱ شهریور ۱۳۵۹ صدام حسین با تصمیم و طرح قبلی و با هدف برانداختن نظام نوپای جمهوری اسلامی ایران، جنگی تمام‌عیار را علیه ایران اسلامی آغاز کرد. او با ظاهر شدن در برابر دوربین‌های تلویزیون عراق با پاره کردن قرارداد ۱۹۷۵ الجزایر، آغاز تجاوز رژیم بعثی به خاک ایران را اعلام کرد؛ جنگی نابرابر که به مدت هشت سال به ایران تحمیل شد.

پیشینه پژوهش

سازمان منافقین از دهه ۱۳۵۰ به بعد یکی از مطرح‌ترین گروه‌ها محسوب شده و در سطح نخبگان و همچنین مردم در مقاطع مختلف نسبت به آن توجه و حساسیت ویژه‌ای وجود داشته است. در خصوص نقش منافقین در جنگ ایران و عراق پژوهش‌هایی توسط اندیشمندان و پژوهشگران حوزه و دانشگاه صورت گرفته است که در جدول زیر به برخی از آن‌ها - که در برخی جنبه‌ها به این پژوهش نزدیک‌تر بودند - اشاره شده است:

شکل ۱- پیشینه پژوهش

نویسندگان - روش استفاده شده	اهداف و یا سؤالات اصلی	مهم‌ترین یافته‌ها
سادات و فتاحی (۱۴۰۱) توصیفی تحلیلی	بررسی عوامل جذب زنان به سازمان مجاهدین خلق ایران (۱۳۶۰-۱۳۵۷)	یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد مجاهدین خلق با انتشار جزوات، بیانیه‌ها، فعالیت در دانشگاه و مدارس و نیز انتشار دیدگاه‌های خود در نشریه مجاهد، توانست عده‌ای از دختران و زنان را جذب کند. جذب زنان به سازمان فقط محصول کار آنان نبود، بلکه عملکرد ضعیف احزاب اسلامی رقیب نیز از دیگر عوامل پیوستن زنان به سازمان محسوب می‌شد.
منصوری (۱۴۰۰) توصیفی تحلیلی	بررسی چرایی و چگونگی تغییر استراتژی سازمان مجاهدین خلق (منافقین) در قبال جمهوری اسلامی ایران از سال ۲۰۱۱ به بعد	این پژوهش توصیف تغییر استراتژی سازمان مجاهدین خلق (منافقین)، به تحلیل چرایی و چگونگی این موضوع با استفاده از قدرت سخت و قدرت نرم می‌پردازد. نتیجه پژوهش بیان می‌کند که عامل تغییر استراتژی سازمان مجاهدین خلق از اقدامات سخت به قدرت نرم از سال ۲۰۱۱ به بعد بوده است.
کریمی و میرحسینی (۱۴۰۱) توصیفی تحلیلی	نقد برداشت‌های سازمان مجاهدین خلق از نهج‌البلاغه	برداشت‌های عجیب، گاه معیوب و افراطی آنان از نصوص دینی بود که دست‌مایه اقدامات ساختارشکنانه آنان از قبیل بمب‌گذاری و ترور شخصیت‌ها قرار می‌گرفت.
افلاطونی	بررسی نقش سازمان	در این پژوهش نقش و عملکرد سازمان مجاهدین خلق

(منافقین) در دوره انقلاب و دوره هشت ساله جنگ تحمیلی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. نویسندگان در این مقاله همکاری این سازمان را با رژیم عراق در طول جنگ و زمینه‌های همکاری آن‌ها را تشریح نموده است.	منافقین در جنگ ایران و عراق	(۱۳۸۸) توصیفی تحلیلی
در این مقاله ویژگی‌های منافقان را در چهار بُعد: فردی-روانی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی مورد بحث و کنکاش قرار داده است. از ویژگی‌های سیاسی منافقان می‌توان به: دوستی با بیگانگان، ولایت ستیزی، فتنه‌گری و... اشاره کرد. اهم ویژگی‌های منافقان در بُعد فرهنگی عبارت‌اند از: دروغ‌گویی و ریاکاری، ظاهرسازی، وعده‌های دروغین و... و در بُعد اجتماعی: شعار اصلاح و ایمان سردادن، شماتت، کینه‌توزی و... از بارزترین ویژگی‌های منافقین می‌باشد.	بررسی ویژگی‌های منافقان در قرآن کریم	ناصری کریموند و جمشیدی حسن آبادی (۱۳۹۵) توصیفی تحلیلی
مقاله بیان می‌کند که اهل نفاق انگیزه‌های مختلفی داشته‌اند و عوامل گوناگون منشأ نفاق و رفتار منافقانه است. در این نوشتار کوشش گردیده تا بر پایه کتاب الله و روایات معصومین (ع) به بخشی از این‌گونه عوامل و رفتارها اشاره شود.	بررسی نفاق و منافقین از منظر قرآن	بزرگزاده (۱۳۸۷) توصیفی تحلیلی

وجه نوآوری مقاله حاضر نسبت به مطالعات پیشین

منظور از نوآوری به کارگیری توانایی‌های ذهنی برای ایجاد یک فکر یا پژوهشی جدید می‌باشد. همان‌طور که در جدول فوق دیده می‌شود پژوهش‌هایی در خصوص جنگ ایران و عراق توسط پژوهشگران مختلف صورت گرفته است، اما مقاله پیش رو به واکاوی نقش منافقین در جنگ ایران و عراق با تأکید بر آموزه‌های قرآن می‌پردازد. با تلاش صورت گرفته و تحلیل متون قرآن کریم در چارچوب نظری یادشده، نقش منافقین در جنگ ایران و عراق مشخص گردیده که در قسمت یافته‌ها ذکر می‌گردد.

اهمیت شناخت منافقین از دیدگاه آموزه‌های قرآن کریم

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در توصیف ویژگی‌های منافقین زمان پیامبر اکرم (ص) می‌فرمایند: «منافقین در داخل مردم بودند؛ کسانی که به زبان ایمان آورده بودند، اما در باطن ایمان نداشتند؛ مردمان پست، معاند، تنگ‌نظر و آماده همکاری با دشمن، منتها سازمان‌نیافته» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۰/۰۲/۲۸).

سازمان منافقین در بُعد تشکیلاتی از اصل کمونیستی پیروی می‌کرد. بر طبق این اصل، همه اعضای سازمان باید بدون چون و چرا از دستورات و خط‌مشی رهبری سازمان اطاعت می‌کردند. سازمان مجاهدین خلق و رهبری آن بر اساس مرام و مشی خود در ابتدای شروع جنگ، در ظاهر با نظام ابراز همدردی کرده، در نشریات خود صدام و رژیم بعث را متجاوز می‌دانستند، اما در تحلیل‌های درون‌گروهی خود از جنگ به عنوان فرصتی یاد می‌کردند که در آن دولت نوپای جمهوری اسلامی ایران تحت فشار قرار گرفته و زمینه برای تحقق اهداف آنان فراهم خواهد شد. مواضع منافقین را باید در جهت ضدیت با نظام جمهوری اسلامی ایران و مسئولان کشور ارزیابی کرد. آنان به هر عاملی که در مخالفت با رهبران انقلاب و تضعیف یا براندازی جمهوری اسلامی بود، خوش‌بین بودند و به آن کمک می‌کردند و چون جنگ نیز از جمله مسائلی بود که برای براندازی نظام جمهوری اسلامی تدارک دیده شده بود، همین وجه مشترک و زمینه همکاری منافقین با دشمن بعثی را فراهم کرد و در نهایت آنان با خیانت به ملت و میهن خود، در کنار رژیم صدام قرار گرفته و از هیچ اقدامی در ضربه زدن به نظام جمهوری اسلامی ایران و ملت مسلمان ایران فروگذار نکردند.

سازمان مجاهدین، با ورود به فاز مسلحانه و برای براندازی نظام جمهوری اسلامی، به اقدامات تروریستی روی آورد (راستگو، ۱۳۹۰: ۴۸). رجوی پس از انجام اقدامات تروریستی و جنایت‌کارانه به همراه برخی از اعضا به پاریس فرار کرد و مورد حمایت صدام در عراق قرار گرفتند (قوی و امامی، ۱۳۹۹: ۳۱). رجوی با امکانات اهدایی صدام قرارگاه‌هایی در عراق تأسیس نمود و اعضا و هواداران خود در ایران و سایر نقاط را تشویق کرد تا به آنجا بروند؛ تقریباً هفت هزار عضو به سازمان پیوست (تقی پور، ۱۳۹۱: ۲۸).

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر توسعه‌ای بوده و از آنجاکه مطالعه حاضر به لحاظ هدف، واکاوی نقش منافقین در جنگ ایران و عراق با تأکید بر آموزه‌های قرآن کریم است، برحسب ضرورت از روش‌های اسنادی و تحلیل محتوی کیفی استفاده شده است. تمرکز نمونه‌گیری برحسب نوع کدگذاری (باز، محوری یا انتخابی) تغییر می‌کند و با پیشرفت پژوهش، نمونه‌گیری نیز هدف‌دارتر شده و تا زمان اشباع تمامی مقوله‌ها، ادامه می‌یابد. در این پژوهش، برای گردآوری داده‌ها از هر دو روش میدانی و کتابخانه‌ای استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

در مرحله نخست، فرازهایی که به موضوع این پژوهش اشاره داشته (نقش منافقین)، انتخاب و در هر فیش، کلمات مورد نظر برای ادامه کار استخراج و مورد بررسی قرار گرفتند. در مرحله بعد کلیدواژه‌های مرتبط با جنگ توسط محققان استخراج گردید. با مروری بر ادبیات پژوهش و الگوهای مربوط در این زمینه و همچنین به دلیل استفاده از روش انجام تحلیل محتوی کیفی در مطالعه حاضر، الگوی مفهومی متشکل از سه مرحله کلی کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی ترسیم گردید (رهبر و همکاران، ۱۳۹۹: ۳۴۱). در کدگذاری انتخابی، یافته‌های مراحل کدگذاری قبلی را گرفته، مقوله محوری (مضمون) را انتخاب نموده، به شکلی نظام‌مند آن را به دیگر مقوله‌ها ربط داده، روابط را اثبات کرده و مقوله‌های را که به بهبود و توسعه بیشتری نیاز داشته، تکمیل می‌کند (دانایی فر و امامی، ۱۳۸۶). در ابتدا به منظور تبیین و استخراج هر چه دقیق‌تر مفاهیم از آیات قرآن کریم در بحث منافقین با بهره‌گیری از نرم‌افزار مکس کیو دی^۱ مبادرت به تحلیل محتوای کیفی این آیات شد.

تحلیل محتوی کیفی آیات قرآن کریم در موضوع منافقین

در بخش تحلیل محتوای کیفی، در پژوهش حاضر از رهیافت نظام‌مند استراوس و کوربین^۱ برای نظریه‌مبنایی که بر استفاده از گام‌های تحلیل داده‌ها مشتمل بر کدگذاری (باز، محوری و انتخابی) تأکید دارند، استفاده شده است. در مرحله کدگذاری باز، آیات مرتبط با موضوع پژوهش تعیین و به سامانه مستندات نرم‌افزار، انتقال یافت و برای هر فراز به فراخور محتوای متن، واژگان کلیدی آن احصاء گردید.

جدول ۱- نحوه استخراج مفاهیم از آیات قرآن کریم در خصوص منافقین

آیه شریفه قرآن کریم	مفاهیم	نشانی
«چون آنان را ببینی جسم و ظاهرشان تو را به شگفت آورد و اگر سخن گویند به سخنانشان گوش فرا می‌دهی [اما از پوچی باطن، سبک‌مغزی و دورویی] گویی چوب‌های خشکی هستند که به دیواری تکیه دارند هر فریادی را به زبان خود می‌پندارند. اینان دشمن واقعی‌اند؛ از آنان بپرهیز؛ خدا آنان را بکشد؛ چگونه منحرف می‌شوند.»	ظاهر اسلامی (منافقون، آیه ۴) باطنی غیر واقعی (منافقون، آیه ۴) دورویی (منافقون، آیه ۴) بزدلی و ترسویی (منافقون، آیه ۴) منحرف (منافقون، آیه ۴) دشمن واقعی (منافقون، آیه ۴) دروغ‌گویی (منافقون، آیه ۴) پوچی باطن (منافقون، آیه ۴) سبک‌مغزی (منافقون، آیه ۷) سستی در معنویت (منافقون، آیه ۴)	قرآن کریم سوره منافقون آیه ۴

نتایج حاصل از بررسی‌های انجام گرفته و احصاء واژگان کلیدی مربوط به هر یک از فرازها، به تفکیک جداول ۲ و ۳ به ترتیب مستخرجه از آیات قرآن کریم قابل مشاهده است.

1 Strauss and Corbin

جدول ۲- مفاهیم استخراج‌شده از آیات قرآن کریم در خصوص منافقین

عنوان کلیدواژه‌ها	عنوان کلیدواژه‌ها	عنوان کلیدواژه‌ها
دروغ‌گویی (منافقون، آیه ۱)	ظاهرسازی (منافقون، آیه ۱)	سبک‌مغزی (منافقون، آیه ۷)
شایعه‌سازی (احزاب، آیه ۶۰)	کینه‌توزی (منافقون، آیه ۸)	ترس و اضطراب (بقره، آیه ۱۹)
لجاجت (نور، آیه ۴۷)	سستی در معنویت (نساء، آیه ۱۴۲)	ولایت ستیزی (نور، آیه ۴۷)
بهانه‌تراشی (توبه، آیه ۴۹)	خودپسندی (قصص، آیه ۷۸)	فساد انگیزی (بقره، آیه ۱۲)
افساد در پوشش اصلاح (بقره، آیه ۱۱)	ایجاد تنگناهای اقتصادی (منافقون، آیه ۷)	فرصت‌طلبی (نساء، آیه ۱۴۱)
کارشکنی (توبه، آیه ۸۱)	تلون و چند چهرگی (بقره، آیه ۱۴)	دورویی (منافقون، آیه ۴)
سوگند دروغ خوردن (توبه، آیه ۲)	توجیه روش نادرست خود (توبه، آیه ۴۲)	ظاهر اسلامی (منافقون، آیه ۴)
بزدلی و ترسویی (منافقون، آیه ۴)	تضعیف باورهای دینی (احزاب، آیه ۱۲)	شبهه افکنی (احزاب، آیه ۱۲)
کفر ورزیدن (توبه، آیه ۶۵)	سفاهت و نادانی (بقره، آیه ۱۳)	دوستی با بیگانگان (مجادله، آیه ۱۴)
خودشیفتگی (حج، آیه ۴۰)	جاسوسی (توبه، آیه ۴۸)	فتنه‌گری (توبه، آیه ۴۷)
تبلیغات مسموم (توبه، آیه ۷۹)	ترور شخصیت (توبه، آیه ۶۱)	مواضع متناقض (تحریم، آیه ۹)
نیرنگ بازی (بقره، آیه ۹)	تندزبانی (توبه، آیه ۵۰)	بی‌میلی به کار خیر (توبه، آیه ۵۴)
ظاهری وارسته (منافقین، آیه ۴)	تشویق به منکرات (توبه، آیه ۶۷)	افراد بی‌هدف (منافقون، آیه ۸)
دوستی با کفار (نساء، آیه ۱۳۸)	عدم درک واقعیت‌ها (توبه، آیه ۸۱)	چرب‌زبانی (انعام، آیه ۱۵۱)
انعطاف‌ناپذیری (منافقون، آیه ۱)	بدگمانی (فتح، آیه ۶)	منحرف (منافقون، آیه ۴)
استهزاء کردن (توبه، آیه ۶۵)	خود را مالک دانستن (منافقون، آیه ۸)	تبلیغات مسموم (مائده، آیه ۴۱)
بی‌ایمانی (بقره، آیه ۸)	بی‌میلی به نماز (نساء، آیه ۱۴۲)	فراموشی خدا (مجادله، آیه ۱۹)
خیانت ورزی (بقره، آیه ۱۸۷)	بی‌حیایی (نساء، آیه ۱۰۷)	ادعاهای پوچ (توبه، آیه ۸۴)
سبک‌مغزی (منافقون، آیه ۷)	منفعت‌طلبی (نساء، آیه ۱۴۱)	ایجاد جنگ روانی (احزاب، آیه ۱۳)
دشمن واقعی (منافقون، آیه ۴)	پوچی باطن (منافقون، آیه ۴)	باطن غیرواقعی (منافقون، آیه ۴)

در همین راستا مفاهیم کلی و انتزاعی (مقولات) حسب مورد، مشخص و سپس واژه‌های متناظر هر مفهوم کلی استخراج شد (جدول ۳). برای تدقیق واژگان، از طریق ابزار پرسشنامه نیمه‌باز، این مقولات بر اساس ارتباط معنایی مرتبط شدند و از ۱۲ خبره در دسترس در حوزه پژوهش خواسته شد واژگان را به نسبت نزدیکی معنایی به موضوع، معین نمایند.

جدول ۳- فراوانی و مقولات استخراج‌شده از آیات قرآن کریم در خصوص منافقین

ردیف	واژگان	فراوانی
۱	کینه‌توزی (منافقون، آیه ۸)	۱۴
۲	سوگند دروغ خوردن (توبه، آیه ۲)	۱۲
۳	ظاهرسازی (منافقون، آیه ۱)	۱۱
۴	افساد در پوشش اصلاح (بقره، آیه ۱۱)	۸
۵	فرصت‌طلبی (نساء، آیه ۱۴۱)	۷
۶	ولایت ستیزی (نور، آیه ۴۷)	۶
۷	دروغ‌گویی (منافقون، آیه ۱)	۲۳
۸	شبهه افکنی (احزاب، آیه ۱۲)	۱۸
۹	تضعیف باورهای دینی (احزاب، آیه ۱۲)	۱۲
۱۰	تلون و چند چهرگی (بقره، آیه ۱۴)	۸
۱۱	سستی در معنویت (نساء، آیه ۱۴۲)	۷
۱۲	استهزاء کردن (توبه، آیه ۶۵)	۱۸
۱۳	دوستی با کفار (نساء، آیه ۱۳۸)	۱۴
۱۴	لجاجت (نور، آیه ۴۷)	۱۹
۱۵	تشویق به منکرات (توبه، آیه ۶۷)	۱۸
۱۶	ایجاد تنگناهای اقتصادی (منافقون، آیه ۷)	۷
۱۷	دوستی با بیگانگان (مجادله، آیه ۱۴)	۲۱
۱۸	بدگمانی (فتح، آیه ۶)	۱۸
۱۹	عدم درک واقعیت‌ها (توبه، آیه ۸۱)	۱۴
۲۰	شایعه‌سازی (احزاب، آیه ۶۰)	۱۲
۲۱	تبلیغات مسموم (توبه، آیه ۷۹)	۱۱

۲۲	منفعت‌طلبی (نساء، آیه ۱۴۱)	۹
۲۳	فتنه‌گری (توبه، آیه ۴۷)	۱۵
۲۴	توجیه روش نادرست خود (توبه، آیه ۴۲)	۱۰
۲۵	کارشکنی (توبه، آیه ۸۱)	۹
۲۶	ایجاد جنگ روانی (احزاب، آیه ۱۳)	۸
۲۷	بی‌حیایی (نساء، آیه ۱۰۷)	۴
۲۸	خودپسندی (قصص، آیه ۷۸)	۶
۲۹	بی‌میلی به نماز (نساء، آیه ۱۴۲)	۲
۳۰	ترس و اضطراب (بقره، آیه ۱۹)	۵
۳۱	چرب‌زبانی (انعام، آیه ۱۵۱)	۶
۳۲	ظاهری وارسته (منافقین، آیه ۴)	۵
۳۳	بی‌میلی به کار خیر (توبه، آیه ۵۴)	۴
۳۴	خودشیفتگی (حج، آیه ۴۰)	۶
۳۵	باطن غیر واقعی (منافقون، آیه ۴)	۵
۳۶	پوچی باطن (منافقون، آیه ۴)	۲
۳۷	فساد انگیزی (بقره، آیه ۱۲)	۶
۳۸	بزدلی و ترسوئی (منافقون، آیه ۴)	۵
۳۹	بهانه‌تراشی (توبه، آیه ۴۹)	۴
۴۰	سبک‌مغزی (منافقون، آیه ۷)	۲
۴۱	سفاهت و نادانی (بقره، آیه ۱۳)	۵
۴۲	دشمن واقعی (منافقون، آیه ۴)	۴
۴۳	کفر ورزیدن (توبه، آیه ۶۵)	۶
۴۴	ظاهر اسلامی (منافقون، آیه ۴)	۳
۴۵	جاسوسی (توبه، آیه ۴۸)	۵
۴۶	دورویی (منافقون، آیه ۴)	۵
۴۷	ترور شخصیت (توبه، آیه ۶۱)	۲
۴۸	سبک‌مغزی (منافقون، آیه ۴)	۳
۴۹	مواضع متناقض (تحریم، آیه ۹)	۴
۵۰	تندزبانی (توبه، آیه ۵۰)	۳

۵۱	منحرف (منافقون، آیه ۴)	۵
۵۲	نیرنگ بازی (بقره، آیه ۹)	۵
۵۳	افراد بی هدف (منافقون، آیه ۸)	۲
۵۴	انعطاف ناپذیری (منافقون، آیه ۱)	۳
۵۵	خود را مالک دانستن (منافقون، آیه ۸)	۲
۵۶	تبلیغات مسموم (مائده، آیه ۴۱)	۵
۵۷	بی ایمانی (بقره، آیه ۸)	۶
۵۸	فراموشی خدا (مجادله، آیه ۱۹)	۵
۵۹	ادعاهای پوچ (توبه، آیه ۸۴)	۳
۶۰	خیانت ورزی (بقره، آیه ۱۸۷)	۵

در مرحله کد گذاری انتخابی، کدهای ایجاد شده در سامانه کد برحسب هر یک از مقولات و با استفاده از قابلیت های موجود در نرم افزار، مضمون سازی شدند و در نهایت، جدول ۴، حاوی مضامین بر اساس آموزه های قرآن کریم برای منافقین ناشی از تحلیل محتوای کیفی به دست آمد.

جدول ۴- مضامین و مقوله های مرتبط با منافقین در آموزه های قرآن کریم

مضامین	مقولات	نشانی (آیات شریفه قرآن کریم)
مواضع فریبکارانه و متناقض	کینه توزی سوگند دروغ خوردن ظاهر سازی افساد در پوشش اصلاح فرصت طلبی ولایت ستیزی	منافقون، آیه ۸ توبه، آیه ۲ منافقون، آیه ۱ بقره، آیه ۱۱ نساء، آیه ۱۴۱ نور، آیه ۴۷-۴۸
انجام تبلیغات مسموم و شایعه سازی	دروغ گویی شبهه افکنی تضعیف باورهای دینی تاوان و چند چهرگی سستی در معنویت	منافقون، آیه ۱ احزاب، آیه ۱۲ احزاب، آیه ۱۲ بقره، آیه ۱۴ نساء، آیه ۱۴۲
خرابکاری و ترورهای کور	استهزاء کردن	توبه، آیه ۶۵

نساء، آیه ۱۳۸ نور، آیه ۴۷ توبه، آیه ۶۷ منافقون، آیه ۷	دوستی با کفار لجاجت تشویق به منکرات ایجاد تنگناهای اقتصادی	
مجادله، آیه ۱۴ فتح، آیه ۶ توبه، آیه ۸۱ احزاب، آیه ۶۰ توبه، آیه ۷۹ نساء، آیه ۱۴۱	دوستی با بیگانگان بدگمانی عدم درک واقعیت‌ها شایعه‌سازی تبلیغات مسموم منفعت‌طلبی	جاسوسی و شنود
توبه، آیه ۴۷-۴۸ توبه، آیه ۴۲ توبه، آیه ۸۱ احزاب، آیه ۱۳	فتنه‌گری توجیه روش نادرست خود کارشکنی ایجاد جنگ روانی	عملیات مسلحانه

گزاره‌های صریح با مفاهیم ضمنی مستخرج از تحلیل محتوای کیفی آموزه‌های قرآن کریم نشان می‌دهد که نقش منافقین در جنگ ایران و عراق با تکیه بر آیات کتاب آسمانی عبارت‌اند از: مواضع فریبکارانه و متناقض، انجام تبلیغات مسموم و شایعه‌سازی، خرابکاری و ترورهای کور، جاسوسی و شنود مکالمات تلفنی نیروهای ایرانی به نفع رژیم بعث عراق و عملیات مسلحانه (مرصاد).

واکاوی نقش منافقین در جنگ ایران و عراق با تأکید بر آموزه‌های قرآن

با پیروزی انقلاب اسلامی و سرمایه‌گذاری سازمان مجاهدین بر بخش اجتماعی و مدنی عضوگیری اعضاء نسبت به سال‌های قبل از انقلاب که به صورت مخفی و از طریق دوستان، آشنایان و خانواده‌ها انجام می‌شد، روند صعودی به خود گرفت (سادات و فتاحی، ۱۴۰۱: ۱۱۰). یکی از مواردی که هیچ‌گاه از حافظه مردم ایران پاک نخواهد شد، همراهی منافقین با رژیم بعثی عراق در طول هشت سال جنگ تحمیلی می‌باشد که طی آن منافقین دوشادوش دشمنان کشورمان با هم‌وطنان خود می‌جنگیدند و به سمت فرزندان ایران شلیک می‌کردند.

عملکرد گروهک منافقین در قبل از آغاز تهاجم عراق به ایران به گونه‌ای بود که رژیم بعث عراق از تحلیل‌ها، مواضع و نشریات آن‌ها برای برنامه‌ریزی‌های خود استفاده می‌کرد. تحلیل محتوای کیفی آموزه‌های قرآن کریم نشان می‌دهد نقش منافقین در جنگ ایران و عراق عبارت‌اند از: مواضع فریبکارانه و متناقض، انجام تبلیغات مسموم و شایعه‌سازی، خرابکاری و ترورهای کور، جاسوسی و شنود مکالمات تلفنی نیروهای ایرانی به نفع رژیم بعث عراق و اقدام به عملیات مسلحانه. در ادامه به تشریح هر کدام از عوامل پرداخته می‌شود:

۱- مواضع فریبکارانه و متناقض

یکی از ویژگی‌های بارز منافقین، اتخاذ مواضع فریبکارانه، متناقض و چند چهرگی آنان است که در بسیاری از آیات قرآن به آن اشاره شده و آن را مذموم دانسته است (ناصری کریموند و جمشیدی حسن آبادی، ۱۳۹۵: ۴۰). قرآن کریم در سوره بقره آیه ۱۴ می‌فرماید: «و چون به اهل ایمان برسند گویند: ما ایمان آوردیم؛ و وقتی با شیاطین خود خلوت کنند گویند: ما با شما ایم، جز این نیست که مسخره می‌کنیم».

با ورود اعضای سازمان به عراق و تقویت نیروهای امنیتی جمهوری اسلامی، فعالیت این سازمان در کشور به شدت کاهش یافت (فوزی، ۱۳۸۶: ۱۰۸). از ویژگی‌های بارز سازمان مجاهدین خلق، مواضع ضدونقیض و فریبکارانه و ناهمگونی مواضع رسمی و رسانه‌ای سازمان است. هرچند سازمان سعی می‌کرد از اتخاذ هرگونه موضع‌گیری شفاف در قبال تحولات جنگ اجتناب و صرفاً به همسو نمودن مواضع سازمان با رژیم بعث تأکید داشته باشد. سازمان در ماه‌های اول پس از پیروزی انقلاب از امام خمینی (ره) با تعبیری چون امام مجاهد اعظم یا مجاهد آگاه یاد می‌نمود اما در عمل مواضعی مخالف مواضع امام داشت، یا برخلاف شعار انحلال ارتش را سر می‌داد و به ظاهر خود را مطیع ایشان قلمداد می‌نمود. یکی از مهم‌ترین خیانت‌های منافقین از آغاز جنگ تحمیلی، همکاری اطلاعاتی و دادن اطلاعات سری کشور به رژیم بعث عراق بود. درواقع منافقین گمان می‌کردند که عراق کار انقلاب را یکسره می‌کند؛ لذا خود را نزد رژیم بعث به عنوان یک گروه سراسری معرفی نموده بودند تا در قدرت آینده ایران حرف اول را بزنند.

۲- انجام تبلیغات مسموم و شایعه‌سازی

قرآن کریم پخش شایعات از منافقین را مذمت می‌کند، زیرا بسیار می‌شود که اخبار بی‌اساس و از طرف دشمن به منظورهای خاصی جعل می‌شود و اشاعه آن به زیان مسلمانان تمام می‌گردد (محقق، ۱۳۶۱: ۶۵۰). خداوند متعال در آیه ۶۰ سوره احزاب در این خصوص به پیامبر می‌فرماید: «البتة اگر منافقان و آنان که در دل‌هایشان مرض است و هم آن‌ها که در مدینه تبلیغات سوء می‌کنند دست نکشند، ما هم تو را بر آن‌ها برانگیزیم که از آن‌پس جز اندک زمانی در مدینه در جوار تو زیست نتوانند کرد».

استفاده مجاهدین خلق از نصوص دینی، ابزاری و کاملاً گزینشی بوده و هدف، صرفاً حل معضلات فکری خودشان بوده است؛ برداشت‌هایی کاملاً خودخواهانه و در راستای مفهوم مبارزه (کریمی و میرحسینی، ۱۴۰۱: ۲۵۳). عناصر این گروهک تروریستی با حضور در اردوگاه اسرای ایرانی به شکنجه جسمی و روحی اسرا می‌پرداختند. آن‌ها با تغییر مضمون نامه‌های اسرا، سعی داشتند روحیه آن‌ها را تضعیف و موجی از ناامیدی را در اردوگاه‌ها راه بیندازند. توهین به مسئولان نظام جمهوری اسلامی ایران و جسارت به اعتقادات اسرا، گماردن جاسوس میان آن‌ها و... از جمله این اقدامات بود. اقدامات منافقین علیه اسرای ایرانی، موجبات شادی و لذت دشمن بعثی را فراهم می‌آورد.

۳- خرابکاری و ترورهای کور

قرآن کریم هدف از خرابکاری و جنگ روانی منافقین را چنین تبیین می‌نماید که هدف آن‌ها ایجاد دلهره و اضطراب در جامعه می‌باشد تا با این کار روحیه عمومی تضعیف و یأس بر جامعه حاکم شود تا اعتماد عمومی نسبت به مسئولان سلب گردد که نتیجه آن فاصله بین حاکمیت و مردم می‌باشد. قرآن کریم در سوره احزاب آیه ۱۳ می‌فرماید: «و در آن وقت طایفه‌ای از آن کفار و منافقان دین گفتند: ای یثربیان، دیگر شما را جای ماندن نیست باز گردید؛ و در آن حال گروهی از آن‌ها از پیغمبر اجازه خواسته و می‌گفتند: خانه‌های ما دیوار و حفاظی ندارد، در صورتی که خانه‌هایشان بی‌حفاظ نبود و مقصودشان جز فرار نبود».

سازمان مجاهدین خلق (منافقین) که برای سرنگونی رژیم شاهنشاهی تأسیس شده بود، در گرداب انحراف افتاد و به جز چند عملیات مسلحانه، نتوانست اقدام مهمی دیگری را انجام دهد (استمپل، ۱۳۷۸: ۲۲۴). در ابتدای پیروزی انقلاب، برخی از اعضای سازمان توانستند با بهره گیری از ارتباطات قدیمی خود با برخی مقامات دولت موقت و نهضت آزادی در درون بعضی از مراکز حساس سیاسی کشور رخنه نمایند و دست به خشونت بزنند و در کنار خشونت تیم های ترور و خرابکاری را سازمان داده و شخصیت هایی مانند آیت الله صدوقی، آیت الله دستغیب و آیت الله مدنی را به شهادت برساندند (تهرانی، ۱۳۸۷: ۲۲).

یکی دیگر از اقدامات گروهک منافقین در شهرها، ترور و ایجاد رعب و وحشت با هدف منصرف کردن رزمندگان از حضور در میدان جنگ بود. خائنان ملت سعی داشتند از این رهگذر توان نظامی کشور در خطوط مقدم جبهه را تضعیف کنند و فشار را از روی دشمن یعنی در جبهه بکاهند. عناصر این گروهک تروریستی به سراغ خانواده ها یا خود رزمندگان می رفتند و آن ها را تهدید می کردند. منافقین گمان می کردند با این اعمال می توانند رزمندگان را از حضور در جبهه های جنگ بازدارند. آن ها علاوه بر تهدید خانواده ها و ایجاد رعب و وحشت میان آن ها در چندین اقدام، رزمندگانی که برای مرخصی به شهر خود آمده بودند یا خانواده های آن ها را ترور می کردند. بسیاری از این ترورهای کور فاقد ارزش عملیاتی بوده و صرفاً در چارچوب استراتژی ترور پیوسته و ایجاد فضای وحشت و فعال کردن عناصر نفاق در داخل ایران و بهره برداری سیاسی - نظامی سازمان در عراق معنی و مفهوم داشته است.

۴- جاسوسی و شنود مکالمات تلفنی نیروهای ایرانی به نفع رژیم بعث عراق

یکی دیگر از ویژگی های منافقین جاسوسی و فتنه گری است. قرآن کریم در سوره توبه آیه ۴۷ چنین می فرماید: «اگر این منافق مردم هم در میان شما مؤمنان بیرون می آمدند، جز خیانت و مکر در سپاه شما چیزی نمی افزودند و هر چه می توانستند در کار شما اخلاص و خرابی می کردند، برای شما از هر سو در جستجوی فتنه برمی آمدند و هم در میان لشکر شما از آنان جاسوس هایی وجود دارد و خدا به احوال ظالمان داناست».

جاسوسی را می‌توان یکی از ابعاد مهم خدمات سازمان به حکومت بعثی عراق دانست. در طول جنگ هر جا می‌توانستند اطلاعاتی از وضعیت نظامی ایران به دست آورند، آن را در اختیار مقامات و نظامیان عراقی قرار می‌دادند و با دادن این اطلاعات جاسوسی در صدد بودند پول و امکانات بیشتری از رژیم بعث عراق دریافت نمایند. بر همین اساس شناسایی محل پل‌ها، تأسیسات آب و برق، کارخانه‌ها و مراکز اقتصادی و نظامی ایران با سازمان مطرح می‌کرده و ستاد اطلاعات سازمان پاسخ‌ها را تهیه کرده و در اختیار آنان می‌گذاشته است (سبحانی، ۱۳۸۳: ۳۰۴). همکاری منافقین در ابتدای حضور سازمان در عراق، در شکل جاسوسی، خبرپراکنی، ایفای نقش ستون پنجم، بازجویی از اسیران و ... صورت می‌گرفت اما با گذشت زمان این همکاری‌ها توسعه یافت و سازمان در قالب واحدهای رزمی ارتش عراق، به عملیات علیه جمهوری اسلامی دست زد.

۵- اقدام به عملیات مسلحانه

در آیات قرآن کریم منافقین را به فرصت‌طلب و سوءاستفاده‌گر معرفی کرده است و بر این اساس عملیات مسلحانه را در برنامه‌های خود قرار دادند. در سوره نساء آیه ۱۴۱ از این ویژگی فرصت‌طلبی آمده است: «منافقان آنانی هستند که نگران و مراقب حال شما نیستند، چنانچه برای شما فتح و ظفري پیش آید (برای اخذ غنیمت) گویند: نه آخر ما با شما بودیم».

عناصر سازمان مجاهدین سعی کردند گناه تمام اغتشاشات و درگیری‌ها را به گردن مردم بیندازند و خود را بی‌گناه جلوه داده و تلاش کنند مسائل و مناسبات روز سازمان را ادامه راه گذشته و بنیان‌گذاران وانمود کنند. با وجود امکانات فراوان نظامی که این سازمان در اختیار داشت، به‌غیر از مرحله پایانی جنگ، هیچ‌وقت در اندازه‌ای نبود که بتواند عملیات نظامی مستقلی را علیه نیروهای ایران انجام دهد. نقطه عطف همکاری مشترک منافقین با صدام در سال ۱۳۶۵ با انتقال مرکز فرماندهی این گروهک به خاک عراق محقق و گروهک منافقین که تعهد و وفاداری خود را به دشمن بعثی نشان داده بودند، رسماً به بخشی از ماشین جنگی صدام تبدیل شدند. گروهک منافقین با پیوستن به عراق در این برهه و با ارتکاب جنایات منحصربه‌فردی علیه مردم ایران، جانی تازه به ارتش بعثی بخشیدند. سرنوشت شرکت‌کنندگان در این عملیات کشته شدن و دستگیری توسط نیروهای نظامی کشور بود. می‌توان گفت عملیات مرصاد شلیک نهایی به سازمان بود (درویان، ۱۳۷۶: ۲۱۰).

نتیجه گیری

عملکرد سازمان مجاهدین را بعد از انقلاب اسلامی ایران می توان به سه دوره تقسیم بندی نمود. در دوره اول سازمان تلاش کرد جایگاه خود را تثبیت کند و خود را به عنوان آلترناتیو رهبران سیاسی در حاکمیت جمهوری اسلامی مطرح کند. در دوره دوم تلاش کرد تا با ائتلاف با بنی صدر و تقویت تضادهای درون حاکمیت به اهداف خود برسد و در نهایت در دوره سوم با وارد شدن به فاز مسلحانه حیات سیاسی خود را آغاز کرد. گروهک تروریستی منافقین به خاطر عمق خیانت خود نسبت به دولت و ملت ایران هم زمان با اقدامات پنهان، به تدریج و از نیمه های جنگ تحمیلی به صورت آشکار و عیان در چندین حوزه، علیه نیروهای رزمنده ایرانی اقداماتی انجام داد. جاسوسی از مواضع نظامی نیروهای مسلح ایران در جبهه ها، شنود و تخلیه تلفنی، بازجویی از اسرای جنگی و ایجاد فضای روانی علیه شرایط جنگی کشور و مواردی از این دست را می توان به عنوان اقدامات پنهان گروهک تروریستی منافقین در راستای همراهی با رژیم بعث صدام قلمداد کرد. از اقدامات اولیه سازمان مجاهدین به رهبری مسعود رجوی در کشور عراق را می توان تشکیل اردوگاه اشرف دانست که به هواداران خود فراگیری فنون نظامی و جنگ های کلاسیک آموزش می داد و وانمود می کرد که سازمان از مرحله ترور و جنگ های شهری گذر کرده و اکنون به مرحله ای رسیده که می تواند اقدام به جنگ های بزرگ نماید. با وجود امکانات فراوان نظامی که این سازمان در اختیار داشت، به غیر از مرحله پایانی جنگ، هیچ وقت در اندازه ای نبود که بتواند عملیات نظامی مستقلی را علیه نیروهای ایران انجام دهد. پس از شکست در عملیات مرصاد، منافقین دیگر هرگز نتوانستند به انسجام قبلی خود بازگردند و به علل مختلف از جمله اضمحلال اخلاقی، دچار اختلافات درون سازمانی شده و اختلافات شدید میان کادر رهبری و دیگر اعضای آن به وقوع پیوست.

منافقین در طی انتفاضه مقدس شعبانیه مردم عراق بر ضد رژیم صدام، در قتل و کشتار هزاران تن از مردم شهرها و مناطق مختلف نقش اساسی داشتند. این سازمان تروریستی بعد از سقوط صدام تلاش خود را برای نابودی وحدت ملت عراق از طریق پشتیبانی و حمایت مالی از بقایای حزب بعث و القاعده و ایجاد ارتباط با برخی مجموعه های غیر ملی و پارلمانی در عراق ادامه داده است. پرونده منافقین در عراق فراز و نشیب زیادی داشته است. از عملیات فروغ جاویدان گرفته تا ناپدید

شدن مسعود رجوی پس از حمله آمریکا به عراق در سال ۱۳۸۲ و تا انتقال آنان از پایگاه اشرف به اردوگاه لیبرتی و درگیری‌های متعدد با ارتش عراق و کشته شدن تعدادی از اعضای این سازمان. با خروج آخرین اعضای منافقین از لیبرتی، پرونده سی‌ساله حضور منافقین در عراق با خواری و خفت بسته و در کشورهای دیگر سرگردان شدند.

پژوهش حاضر توسعه‌ای-کاربردی بوده و در آن برحسب ضرورت از روش‌های اسنادی و تحلیل محتوای کیفی استفاده شده است. یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که نقش منافقین در جنگ ایران و عراق با تأکید بر آموزه‌های قرآن را می‌توان در شاخصه‌هایی همچون مواضع فریبکارانه و متناقض، انجام تبلیغات مسموم و شایعه‌سازی، خرابکاری و ترورهای کور، جاسوسی و شنود مکالمات تلفنی نیروهای ایرانی به نفع رژیم بعث عراق و اقدام به عملیات مسلحانه را استخراج نمود.

فهرست منابع

- قرآن کریم.
- آراسته، ناصر (۱۳۸۹). «کلیاتی از جنگ و مواردی از دفاع مقدس»، تهران: ایران سبز
- ابن منظور، محمد بن مکرم (۱۴۱۴ ق). «لسان العرب»، بیروت: دارالفکر
- استمیل، جان (۱۳۷۸). «درون انقلاب ایران»، ترجمه منوچهر شجاعی، تهران: مؤسسه خدمات فرهنگی رسا
- امینی، علیرضا و ابوالحسن شیرازی، حبیب‌الله (۱۳۹۵). «تحولات سیاسی اجتماعی ایران (از رضاشاه تا انقلاب اسلامی)»، تهران: نشر قومس
- بزرگ‌زاده، حسین (۱۳۸۷). «نفاق و منافقین از منظر قرآن»، فصلنامه دین و سیاست، شماره ۱۷، صص ۵۷-۸۳
- تقی پور، مهرداد (۱۳۹۱). «نتی برای مرگ»، تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی
- تهرانی، صادق (۱۳۸۷). «از مجاهدین خلق تا منافقین»، تهران: کتاب همشهری
- جعفریان، رسول (۱۳۸۱). «جریان‌ها و جنبش‌های مذهبی - سیاسی ایران در سال‌های ۱۳۲۰ - ۱۳۵۷»، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
- حسینی، سید محمد (۱۳۷۶). «دوچهرگان»، قم: دفتر تبلیغات اسلامی
- دانایی‌فرد، حسن و امامی، سید مجتبی (۱۳۸۶). «استراتژی‌های پژوهش کیفی: تأملی بر نظریه‌پردازی داده بنیاد»، دو فصلنامه اندیشه مدیریت راهبردی، شماره ۲، صص ۲۴۷-۲۷۲
- درودیان، محمد (۱۳۷۶). «آغاز تا پایان»، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ
- راستگو، علی‌اکبر (۱۳۹۰). «مجاهدین خلق در آینه تاریخ»، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی
- رهبر، فرهاد، سیف، الله مراد و فرج‌الله زاده، محمد (۱۳۹۹). «تبیین گفتمان اندیشه‌ها، آراء، نظرات و رهنمودهای حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در زمینه مقابله با تحریم‌های اقتصادی»، فصلنامه علمی مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی، سال دهم، شماره ۴۰، صص ۳۱۹-۳۵۴
- سادات، سید محمود و فتاحی، مریم (۱۴۰۱). «عوامل جذب زنان به سازمان مجاهدین خلق ایران (۱۳۵۷-۱۳۶۰)»، پژوهشنامه متین، سال ۲۴، شماره ۹۴، صص ۱۰۷-۱۲۷
- سبحانی، محمدحسین (۱۳۸۳). «روزهای تاریک بغداد»، کلن: کانون آوا، جلد اول
- فوزی، یحیی (۱۳۸۶). «استراتژی و عملکرد سازمان مجاهدین خلق در برخورد با جمهوری اسلامی»، فصلنامه متین، دوره ۹، شماره ۳۴، صص ۸۹-۱۱۲

قوی، نیره و امامی و اعظم (۱۳۹۹). «کاربست نظریه کاریزماتیک ماکس وبر در تحلیل سازمان مجاهدین خلق (منافقین)»، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، دوره ۱۷، شماره ۶۲، صص ۲۹-۵۰

کریمی، رضا و میرحسینی، یحیی (۱۴۰۱). «نقد برداشت‌های سازمان مجاهدین خلق از نهج‌البلاغه»، فصلنامه مطالعات فهم حدیث، سال نهم، شماره ۱۷، صص ۲۳۷-۲۵۷

محقق، محمدباقر (۱۳۶۱). «نمونه بینات در شأن نزول آیات»، تهران: انتشارات اسلامی

ناصری کریموند، امان‌الله و جمشیدی حسن‌آبادی، جواد (۱۳۹۵). «بررسی ویژگی‌های منافقان در قرآن»، فصلنامه پویش در آموزش علوم انسانی، سال اول، شماره ۲، صص ۳۵-۴۴

